

паэты планеты

Стывен Крэйн

Выбраныя вершы

*Пераклад з англійскай
Юлі Цімафеевай*

Мінск
Выдавец Зміцер Колас
2020

УДК 821.111-1
ББК 84(7США)-5
К85

Серыя заснаваная ў 2016 годзе.

Рэдкалегія серыі:

Л. Баршчэўскі, Зм. Колас, **В. Сёмуха**,
А. Хадановіч, Г. Янкута

Пераклады зроблены паводле выдання:

Stephen Crane. *The Complete Poems of Stephen Crane*.
Cornell University Press, 1972

На вокладцы:

НЕВЯДОМЫ АЎТАР,
Фотопартрэт Стывена Крэйна (1899).

ISBN 978-985-23-0099-5

©Дызайн серыі. Русецкі М. І., 2016.
©Афармленне. Выдавец Зміцер
Колас, 2020.

3 КНИГІ «ЧОРНЫЯ ВЕРШНІКІ»

Чорныя Вершнікі прыбылі з мора...

(Black Riders came from the sea...)

Чорныя Вершнікі прыбылі з мора.
Загрукацелі, заляскалі пікі ды тарчы,
Загупалі і зацупалі капыты ды падковы,
Дзікія крыкі і хвалі грываў
Разносіў напорысты вецер:
Гэтак імчаўся Грэх.

Сядзелі тры птушачкі побач...

(Three little birds in a row...)

Сядзелі тры птушачкі побач

У задуменні.

Чалавек прайшоў міма іх.

Птушачкі схамянуліся і адна адну таўханулі.

Яны казалі: «Ён думае, што ўмее пець».

І задраўшы ад смеху галоўкі,

З дзіўнай шкадобаю

Паглядзелі яму ўслед.

Такія дзіўныя яны былі,

Тыя тры птушачкі, што сядзелі побач.

У пустэльні...

(In the desert...)

У пустэльні

Я ўбачыў чалавека – голы і дзікі,

Сядзячы на кукішках, ён

Трымаў сваё сэрца ў руках

І еў яго.

Я запытаў: «Ці смачнае, дружа?»»

«Горкае, горкае, – быў мне адказ, –

Але я люблю яго,

Таму што яно горкае

І таму што гэта маё сэрца».

Так, у мяне тысяча языкоў...

(Yes, I have a thousand tongues...)

Так, у мяне тысяча языкоў,

І дзевяцьсот дзевяноста дзевяць хлусяць.

Я спрабую гаварыць тым адзіным,

Але ён не здольны нават на спеў па маёй волі,

Ён мёртвы ў маім роце.

Аднойчы знайшоўся чалавек...

(Once there came a man...)

Аднойчы знайшоўся чалавек,
Які загадаў:
«Пашыхтуйце мне ўвесь народ на зямлі».
І тут жа
Узняўся страшны галас сярод людзей,
Якія шыхтавацца не пажадалі.
Усчалася шумная звада на абшарах зямлі
І цягнулася доўга-доўга;
Пралілася кроў
Тых, хто не згаджаўся станавіцца ў шэрагі,
І тых, хто ў шэрагах знемагаў.
Урэшце чалавека, усяго ў слязах, пакаралі смерцю,
А тыя, што перажылі крывавую сечу,
Пазбавіліся вялікай прастадушнасці.

Бог рупліва ствараў карабель сусвету...
(God fashioned the ship of the world carefully...)

Бог рупліва ствараў карабель сусвету.
З уменнем найвялікшага Майстра
Зладзіў Ён корпус і ветразі,
Трымаў Ён стырно
Напагатоўе.
Выпрастаўшыся, Ён горда аглядаў сваю працу.
Раптам – у злую хвілю – клікнуў нячысты,
Бог павярнуўся ўважна.
А карабель лёгка выслізнуў і бязгучна паплыў
Наперад сваім хітрамудрым шляхам.
Вось так, зусім без стырна, успорваў ён моры,
Здзяйсняў дзівацкія падарожжы,
Атрымліваў смеху вартыя перамогі,
Быццам з сур'эзнаю мэтай, круціўся
Ад дурасці вятроў.
І многія на нябёсах
З яго смяяліся.

Я шукаў тут...

(I looked here...)

Я шукаў тут,

Я шукаў там,

І нідзе я не бачыў сваёй мілай.

Але вось жа –

Яна была ў маім сэрцы.

Таму, напраўду, няма чаго скардзіцца,

Няхай хоць сто разоў харошая,

Не быць ёй лепшай за тую,

Што ў маім сэрцы.

Я стаяў на ўзвышшы...

(I stood upon a high place...)

Я стаяў на ўзвышшы
І бачыў, як унізе мноства дэманаў
Скакала і сноўдала,
І бражнічала грахоўна.
Адзін глянуў уверх, ашчэрыўся
І клікнуў: «Таварыш! Браце!»

*Калі б зямная куля пакацілася прэч...
(Should the wide world roll away...)*

Калі б зямная куля пакацілася прэч,
Пакідаючы па сабе чорны страх,
Вечную ноч,
То ні Бог, ні чалавек і ні месца для схову
Не мелі б для мяне значэння.
Толькі б ты і твае беляя рукі былі са мной,
І грэх, які асудзіў нас на доўгі шлях.

У зацішным месцы...

(In a lonely place...)

У зацішным месцы
Я сустрэў мудраца,
Які сядзеў, засяроджана
Разглядаючы газету.
Ён спытаўся ў мяне:
«Сэр, што гэта?»
Уміг я адчуў сваю перавагу,
Вялікую перавагу над мудрацом,
І тут жа яму адказаў:
«Эх, старэча, гэта ж розум нашай эпохі».
Мудрэц зірнуў на мяне ў захапленні.

*Калі хтосьці сочыць за маім мізэрным жыццём...
(If there is a witness to my little life...)*

Калі хтосьці сочыць за маім мізэрным жыццём,
Маімі дробнымі пакутамі і змаганнямі,
Ён бачыць дурня;
А багам не да твару пагражаць дурням.

Стаяў барвяны грукат вайны...

(There was crimson clash of war...)

Стаяў барвяны грукат вайны.

Зямля была счарнелай і пустой;

Жанчыны плакалі;

Малечы напужаныя беглі.

Раптам з'явіўся чалавек, які нічога ў гэтым не разумеў.

Ён запытаўся: «А чаму так?»

І тут жа мільёны кінуліся яму адказваць,

Узняўшы шматгалосы бязладны гоман.

Але прычыну не назвалі.

Многія йшлі бязладным натоўпам...
(There were many who went in huddled procession...)

Многія йшлі бязладным натоўпам,
Не ведаючы куды;
Бо ў кожным разе шчасце ці бяда
Усіх напаткаюць пароўну.

Адзін чалавек рушыў у пошуках новай дарогі.
Ён выправіўся у злавесны гушчар
І ўрэшце памёр так, зусім самотны.
Але яны казалі, ён меў смеласць.

У раі...

(In heaven...)

У раі

Некалькі дробных былінак

Паўсталі перад Богам.

«Што вы рабілі?»

Усе, акрамя адзінай дробнай былінкі,

Кінуліся жвава апісваць

Свае добрыя справы.

А тая адна засталася ў баку

Сарамліва.

Неўзабаве Бог спытаў:

«А што рабіла ты?»

Былінка яму адказала: «Мой Божа,

Горка мне ўспамінаць,

Бо калі я й рабіла дабро,

То пра яго не ведала».

Тады Бог, ва ўсім Сваім харакстве,

Узняўся са Свайго Трона.

«О, найлепшая з дробных былінак!» – усклікнуў ён.

Разгневаны бог...

(A god in wrath...)

Разгневаны бог
Збіваў чалавека.
Ён гучна сцябаў яго,
Громам грымелі ўдары
І грукатам разносіліся па свеце.
Збегліся ўсе людзі.
Чалавек крычаў і выкручваўся,
У шале кусаючы бога за ногі.
Людзі гарлалі:
«Ах, які блягі чалавек!»
І –
«Ах, які грозны бог!»

Неяк прыйшоў да мяне вучоны чалавек...

(A learned man came to me once...)

Неяк прыйшоў да мяне вучоны чалавек.

Ён сказаў: «Я ведаю шлях – хадзем».

Я ўзрадаваўся гэтаму надзвычайна.

Мы разам паспяшалі наперад.

Але ў хуткім часе, занадта хуткім, мы

Апынуліся там, дзе мой зрок не даў рады,

І па чым ступаюць мае ногі, я не ведаў.

Я ўчапіўся ў руку свайго сябра,

І нарэшце ён выгукнуў: «Я прапаў».

*Аднойчы я ўбачыў, як гняўлівыя Горы...
(Once I saw Mountains angry...)*

Аднойчы я ўбачыў, як гняўлівыя Горы
Пашыхтаваліся на бой.
Ім кінуў выклік малы чалавечак,
О, не большы за мой палец.
Я засмяяўся і спытаў у суседа:
«Ён пераможа?»
«Вядома, – той адказаў. –
Яго продкі шматкратна бралі над імі верх».
Тады я ўбачыў карысць у продках,
Прынамсі для малога чалавечка,
Што кінуў выклік Гарам.

Прасторы паміж зорак...

(Places among the stars...)

Прасторы паміж зорак,
Зацішныя сады паблізу Сонца,
Не спакушайце сваім далёкім хараством;
Не асвятляйце промнямі маё слабое сэрца.
Таму што яна тут
У прасторы цемрадзі,
Ні вашы залатыя дні,
Ні вашы срэбныя ночы
Не могуць мяне завабіць.
Таму што яна тут
У прасторы цемрадзі,
Я застаюся тут і чакаю.

Я бачыў чалавека, што гнаўся за небакраем...

(I saw a man pursuing the horizon...)

Я бачыў чалавека, што гнаўся за небакраем.

Па коле яны ўсё несліся.

Збянтэжаны,

Я звярнуўся да яго.

«Дарэмна, – сказаў я, –

Ты ніколі не зможаш...»

«Ты хлусіш!» – крыкнуў ён.

І пабег далей.

Зірні – магіла благога чалавека...

(Behold, the grave of a wicked man...)

Зірні – магіла благога чалавека,
Каля яе – суворы дух.

Дзяўчына засмучоная прыйшла з фіялкамі,
Ды толькі дух схапіў яе руку.

«Ніякіх кветак яму!» – сказаў дух.

Заплакала дзяўчына:

«Ах, я яго кахала».

Але дух, пануры й змрочны, паўтарыў:

«Ніякіх кветак яму!»

І вось пытанне –

Чаму, калі дух меў рацыю,

Дзяўчына плакала?

Перада мной паўстала вялікая гара...

(There was set before me a mighty hill...)

Перада мной паўстала вялікая гара,
Я ўзыходзіў цягам доўгіх дзён
Па яе заснежаных схілах.
Калі ж з вяршыні мне адкрыўся від,
То падалося, што мэтай маіх высілкаў
Было ўбачыць цудоўныя сады
На неадольнай для мяне адлегласці.

«Праўда», – сказаў вандроўнік...

(«Truth,» said a traveler...)

«Праўда, – сказаў вандроўнік, –
Гэта скала і велічная крэпасць,
Я часта там бываў,
Нават у самай стромкай яе вежы,
Адкуль увесь свет бачыцца чорным».

«Праўда, – сказаў вандроўнік, –
Гэта вецер і подых,
Гэта мара і цень,
Я доўга імкнуўся за ёю,
Але не крануўся ні разу
Нават краю яе адзежы».

Я паверыў другому вандроўніку,
Бо праўда была для мяне
Ветрам і подыхам,
Марай і ценом,
І я не крануўся ні разу
Нават краю яе адзежы.

Вось з краіны далёкіх сонцаў...

(Behold, from the land of the farther suns...)

Вось з краіны далёкіх сонцаў

Я вярнуўся.

І апынуўся ў месцы, якое кішэла рэптыліямі,

Што грымаснічалі і крыўляліся,

Ахутаныя зверху непранікальным змокам.

Я адхіснуўся гідліва

Ад пабачанага.

І запытаўся ў яго:

«Што гэта?»

Змарудзіўшы, ён адказаў:

«Дух, гэта сусвет.

Ён быў табе домам».

*Дапусцім, я меў бы смеласць...
(Supposing that I should have the courage...)*

Дапусцім, я меў бы смеласць
Дазволіць чырвонаму мячу адвагі
Працяць мне сэрца
І кроплям маёй няправеднай крыві
Сцякаць на травы.
Што б ты прапанаваў узамен?
Замак у зеляніне саду?
Царства ў квецені?
Што? Надзею?
Ідзі прэч са сваім чырвоным мячом адвагі.

Шматлікія рабочыя...

(Many workmen...)

Шматлікія рабочыя
Узвялі вялізны каменны шар
На горнай вяршыні.
Затым яны спусціліся ў даліну
І павярнуліся, каб ацаніць свой чын.
«Які ён велічны», – яны казалі.
Ім спадабаўся твор.

Раптам шар зрушыўся
І пакаціўся на іх паволі;
Ён раздушыў іх усіх дарэшты.
У некаторых была магчымасць піскнуць.

Два ці тры анёлы...

(Two or three angels...)

Два ці тры анёлы
Наблізіліся да зямлі
І ўбачылі пышную царкву.
Чорныя людскія плыні
Цяклі ў яе і выцякалі несупынна.
Дзіву даваліся анёлы,
Чаму туды імкнулі людзі
І што яны так доўга там рабілі.

Дарогай я сустрэў аднаго чалавека...

(There was one I met upon the road...)

Дарогай я сустрэў аднаго чалавека.

Ён глянуў на мяне зычліва

І папрасіў: «Пакажы, што ты вырабляеш».

І я працягнуў яму

Адзін з вырабаў.

Ён сказаў: «Гэта грэх».

Тады я працягнуў яму іншы.

Ён сказаў: «Гэта грэх».

Тады я працягнуў яму яшчэ адзін.

Ён сказаў: «Гэта грэх».

Да апошняга

Ён паўтараў: «Гэта грэх».

Урэшце я ўскрыкнуў:

«Але іншых у мяне няма».

Тады ён глянуў на мяне

Яшчэ зычлівей.

«Бядача», – прамовіў ён.

Чалавек пабачыў у небе залаты шар...

(A man saw a ball of gold in the sky...)

Чалавек пабачыў у небе залаты шар.

Ён палез па яго

І ўрэшце дацягнуўся –

А той быў з гліны.

І вось што дзіўна:

Калі чалавек спусціўся на зямлю

І глянуў зноў,

Ого, там вісеў залаты шар.

І вось што дзіўна:

Гэта быў залаты шар.

Далібог, гэта быў залаты шар.

Я сустрэў прарока...

(I met a seer...)

Я сустрэў прарока.
Ён трымаў у руках
Кнігу мудрасці.
«Шаноўны, – сказаў я, –
Дазвольце мне пачытаць».
«Дзіця...» – пачаў ён.
«Паслухайце, – я запырэчыў, –
Не думайце, што я дзіця,
Бо шмат я ўжо ведаю
З той кнігі, якую вы трымаеце,
Напраўду шмат!»

Ён усміхнуўся.
Затым ён раскрыў кнігу
І паказаў мне.
Дзіўна, я раптам зусім аслеп.

На даляглядзе пашыхтаваліся вяршыні гор...

(On the horizon the peaks assembled...)

На даляглядзе пашыхтаваліся вяршыні гор,

А калі я зірнуў на іх,

Горы пачалі маршыраваць.

І, рухаючыся, запелі:

«Гэй! Мы йдзем! Мы йдзем!»

Барвовыя маланкі разарвалі хмары...
(The livid lightnings flashed in the clouds...)

Барвовыя маланкі разарвалі хмары,
Грымнулі валавяныя громы.
Вернік узняў рукі ўгару.
«Слухай! Слухай! Голас Бога!»

«Няпраўда, – адказаў чалавек. –
Голас Бога шэпча ў сэрцы
Так ціха,
Што душа замірае,
Ні гуку не кажа
І ловіць тыя напевы
Далёкія, лёгкія, быццам слабыя ўздыхі,
А ўсю сутнасць яшчэ трэба ўчуць».

Любоў крочыла самотна...

(Love walked alone...)

Любоў крочыла самотна.
Камяні ранілі яе далікатныя ногі
І церні драпалі яе гожыя рукі.
Тут з'явіўся ў яе спадарожнік,
Але, на жаль, не мог дапамагчы –
Імя яму было Душэўны Боль.

Я ішоў па пустыні...

(I walked in a desert...)

Я ішоў па пустыні

І крычаў:

«Божа, забяры мяне адсюль!»

Голас прамовіў: «Гэта не пустыня».

Я запырэчыў: «Але ж

Тут пясок, і спёка, і голы далягляд...»

Голас прамовіў: «Гэта не пустыня».

У павевах ветру чуўся шэпт...
(There came whisperings in the winds...)

У павевах ветру чуўся шэпт:

«Бывай! Бывай!»

Гучалі ў цемры галасочкі:

«Бывай! Бывай!»

Тады я рукі працягнуў:

«Не... Не...»

У павевах ветру чуўся шэпт:

«Бывай! Бывай!»

Гучалі ў цемры галасочкі:

«Бывай! Бывай!»

Я быў у цемры...

(I was in the darkness...)

Я быў у цемры.

Я не бачыў ні сваіх слоў,

Ні жаданняў свайго сэрца.

І раптам яркае святло заззяла.

«Пусці мяне назад у цемру».

Традыцыя, ты для грудных дзяцей...
(Tradition, thou art for suckling children...)

Традыцыя, ты для грудных дзяцей,
Ты малако пажыўнае для немаўлят;
Ні грама мяса для мужоў у табе.
Таму –
Але, на жаль, усе мы немаўляты.

*Мноства чырвоных д'яблаў уцякала з майго сэрца...
(Many red devils ran from my heart...)*

Мноства чырвоных д'яблаў уцякала з майго сэрца
І падала на старонку,
Яны былі драбнюткімі –
Іх можна было раздушыць пяром.
І многія з іх боўталіся ў атраманце.
Было так дзіўна
Пісаць гэтай чырвонай жыжкай,
Якая капала з майго сэрца.

«Думай, як думаю я», – сказаў чалавек...

(«Think as I think,» said a man...)

«Думай, як думаю я», – сказаў чалавек.

«Іначай ты брыдкі грэшнік,

Змей падкалодны».

Але падумаўшы пра гэта,

Я адказаў: «Тады лепш я буду змеем».

Некалі жыў чалавек...

(Once there was a man...)

Некалі жыў чалавек –
Такі мудры!
У кожным напоі
Ён адшукваў горыч,
І ў кожным дотыку
Ён адчуваў джала.
Урэшце ён выгукнуў:
«Няма нічога –
Ні жыцця,
Ні радасці,
Ні болю –
Няма нічога, апроч меркавання,
І пляваць на гэтае меркаванне».

Я стаяў у роздумах сярод чарнаты свету...
(I stood musing in a black world...)

Я стаяў у роздумах сярод чарнаты свету,
Не ведаючы, куды падацца.

І я ўбачыў імклівы людскі натоўп,
Што рухаўся без супынку,
Поўны прагных твараў,
Плыню жаданняў.

Я клікнуў іх:

«Куды вы ідзяце? Што вы бачыце?»

Тысячы адгукнуліся.

Тысячы пальцаў паказалі:

«Глядзі! Глядзі! Вунь там!»

Я нічога не зразумеў.

Але далёка на гарызонце зазіхацела святло

Невымоўнае, боскае –

Выява, на палатне намалёваная;

І часам яна з'яўлялася,

А часам не.

Я завагаўся.

Затым з натоўпу

Загарлалі галасы

Нецярпліва:

«Глядзі! Глядзі! Вунь там!»

І зноў я ўбачыў
І без ваганняў туды кінуўся.
Я і змагаўся, і біўся
З учэпістымі пальцамі.
Грубяя горы рвалі мне плоць;
Сцяжыны джалілі ногі.
Урэшце я зірнуў зноў.
На гарызонце не было ніякага святла,
Невымоўнага, боскага;
Ні выявы на палатне.
Мае вочы марна шукалі ззяння.
Тады я ў распачы ўсклікнуў:
«Я нічога не бачу! О, куды мне ісці?»
Плынь зноў да мяне звярнулася:
«Глядзі! Глядзі! Вунь там!»
І на аслепленасць майго духу
Яны абрынуліся:
«Ты дурань! Дурань! Дурань!»

Кажаш, што ты святы...

(You say you are holy...)

Кажаш, што ты святы.

Гэта таму,

Што я не бачыў тваіх грахоў.

Аднак ёсць тыя,

Хто іх бачыць, дружа.

Чалавек прыйшоў да чужога бога...

(A man went before a strange God...)

Чалавек прыйшоў да чужога бога,
Бога многіх людзей, сумна вядомага мудрасцю.
І боства грозна загрымела,
Раз'юшанае і пыхлівае:
«На калені, смяротны, паўзі,
і кланяйся, і ўзносць хвалу
Маёй найвышэйшай вялікасці!»

Чалавек збег.

Пасля чалавек пайшоў да іншага бога,
Бога сваіх глыбокіх думак.
І гэты бог зірнуў на яго
Добрачыліва
З бязмежным разуменнем
І сказаў: «Беднае маё дзіця!»

«Так рабіць было няправільна», – сказаў анёл...
(*«It was wrong to do this,» said the angel...»*)

«Так рабіць было няправільна, – сказаў анёл.
Ты мусіш жыць, як кветка,
Абдымаючы зло, як шчаня,
Гушкаючы вайну, як ягнятка».

«Ды не, – прамовіў чалавек,
Які зусім не баяўся духаў, –
Гэта няправільна толькі для анёлаў,
Якія ўмеюць жыць, як кветкі,
Абдымаючы зло, як шчанят,
Гушкаючы вайну, як ягнятак».

Чалавек плёўся па распаленай дарозе...

(A man toiled on a burning road...)

Чалавек плёўся па распаленай дарозе,
Зусім без перадыху.
Неяк ён заўважыў тупога тоўстага асла,
Які ашчэрыўся на яго з зеляніны.
Чалавек раз'юшана закрычаў:
«А! Не кпі з мяне, дурань!
Ведаю я цябе –
Цэлы дзень ты ясі ад пуза,
Пагарджаючы душой,
Між траваў і далікатных парасткаў:
І ніяк не насыцішся».
Але асёл толькі ашчэрыўся на яго з зеляніны.

Чалавек баяўся сустрэць забойцу...
(A man feared that he might find an assassin...)

Чалавек баяўся сустрэць забойцу;
Другі чалавек – сустрэць ахвяру.
Адзін з іх быў мудрэйшы.

Паглядам і жэстам...

(With eye and with gesture...)

Паглядам і жэстам

Ты кажаш, што святы.

А я кажу: ты хлусіш,

Бо я насамрэч бачыў,

Як ты скідваў цяжар

Уласнага граху на рукі

Малога дзіцяці.

Хлус ты!

Мудрэц цудоўна навучаў...
(*The sage lectured brilliantly...*)

Мудрэц цудоўна навучаў.
Перад ім – дзве выявы:
«Вось гэта – д’ябал,
А вось гэта – я».
Ён адварнуўся.
Дасціпны вучань
Памяняў іх месцамі.
Мудрэц зноў павярнуўся:
«Вось гэта – д’ябал,
А вось гэта – я».
Заўсміхаліся вучні,
Усцешаныя забаўкай.
Аднак мудрэц застаўся мудрацом.

Блукаючы па небе...

(Walking in the sky...)

Блукаючы па небе,
Чалавек у дзіўным чорным строі
Сустрэў агністую фігуру.
Ён паскорыў крок
І аддана пакланіўся.
«Мой Божа», – сказаў ён.
Але дух не прызнаў яго.

*Дарогаю жыцця я сустракаў...
(Upon the road of my life...)*

Дарогаю жыцця я сустракаў
Шматлікіх добрых істот,
Адзетых ва ўсё белае, святлістых.
Нарэшце з адною я загаварыў:
«Скажы, хто ты?»
Але яна, як іншыя, хавала
Свой твар пад капюшонам
І адказала хутка і ўстрыможана:
«Я Дабрадзейства, сапраўднае.
Ты часта мяне бачыў».
«Але ніколі без капюшона», – я адказаў.
Імкліва ўпэўненай рукой,
Хаця яна не паддавалася,
Я покрыва сарваў
І ўбачыў рысы Пыхлівасці.
Істота сарамяжліва сышла;
А я, крыху разважыўшы,
Сказаў сабе:
«Які ты дурань!»

Некалі жылі мужчына і жанчына...

(There was a man and a woman...)

I

Некалі жылі мужчына і жанчына,
Што саграшылі.
Пасля ён узваліў віну за здзейсненае
На яе голаў
І радасна збег.

II

Некалі жылі мужчына і жанчына,
Што саграшылі.
І мужчына быў з ёю побач.
І на ейны голаў, і на ягоны
Сыпаліся ўдар за ўдарам,
І людзі ўсе галёкалі: «Ты дурань!»
А ён быў смельчаком.

III

Ён быў смяльчак.

Хацеў бы ты пагаварыць з ім, дружа?

Аднак... памёр ён,

Ты страціў сваю магчымасць.

Таму аплаквай тое,

Што ён памёр

І страчаную магчымасць;

Бо ў гэтым ты быў бязліўцам.

Быў чалавек, што жыў жыццём агністым...

(There was a man who lived a life of fire...)

Быў чалавек, што жыў жыццём агністым.

І нават на палатне часу,

Дзе барва становіцца рудою,

А рудое барвай,

Яго жыццё гарэла

Адчайнай чырвонай плямаю, нязводнай.

Аднак калі памёр,

Ён убачыў, што зусім не жыў.

Дружа, твая белая барада да самай зямлі...
(*Friend, your white beard sweeps the ground...*)

Дружа, твая белая барада да самай зямлі,
Чаго ты стаў і чакаеш?
Спадзяешся ўбачыць яго
У адзін са сваіх чэзлых дзён?
Старэчымі вачыма
Спадзяешся ўбачыць
Трыумфальнае шэсце справядлівасці?
Не разлічвай на гэта, дружа,
Звярніся сваёй белай барадой
І старэчым паглядам
Да больш спагадлівых краёў.

Калісьці я ведаў цудоўную песню...

(Once, I knew a fine song...)

Калісьці я ведаў цудоўную песню.

– Гэта праўда, павер мне –

Яе спявалі птушкі,

Я трымаў іх у кошыку.

І калі адкрыў вечка,

О, Божа! яны ўсе разляцеліся.

Я заенчыў: «Вярніцеся, думкі-малечы!»

Але яны адно засмяліся.

Яны шуганулі ўвысь,

Пакуль не зрабіліся, быццам пясок,

Рассыпаны між мною і небам.

Калі б я скінуў прэч гэтыя драныя адзежы...
(If I should cast off this tattered coat...)

Калі б я скінуў прэч гэтыя драныя адзежы
І вольна ўзышоў у велічныя нябёсы,
Калі я не знайшоў бы там нічога,
Апроч бяскрайняга блакіту,
Без водгукі і веды, –
Што тады?

Бог ляжаў мёртвы ў раі...

(God lay dead in Heaven...)

Бог ляжаў мёртвы ў раі.
Анёлы спявалі гімн канца.
Барвовыя вятры стагналі,
Іх крылы сачыліся
Крывёю,
Якая лілася на зямлю.
Зямля поўнілася енкамі,
Чарнела і асядала.
Потым з глыбокіх пячор
Смяротных грахоў
Вылезлі, прагныя да пажады, пачвары.
Яны біліся,
Змагаліся за свету
Шматок.
Але найтужлівейшым было,
Калі жаночыя рукі спрабавалі захінуць
Голаў заснулага мужчыны
Ад пашчы апошняга звера.

Дух імчаў...

(A spirit sped...)

Дух імчаў
Па абшарах ночы;
Дарогаю ён клікаў:
«Божа! Божа!»
Ён прамінаў лагчыны
Чумнай твані,
І ўсё клікаў:
«Божа! Божа!»
Грубас рэха
З цяснін і пячораў
Дражніла яго:
«Божа! Божа! Божа!»
Імкліва ён дасягнуў
Прастораў неба, і усё клікаў:
«Божа! Божа!»
Урэшце ён закрычаў,
Раз'юшана выракаючыся:
«Ах, дык Бога няма!»

Спрытная рука
З нябёсаў хуткім мячом
Яго працяла,
І ён памёр.

3 КНІГІ «ДОБРАЯ ВАЙНА»

Не плач, дзяўчына, добрая ж вайна...

(Do not weep, maiden, for war is kind...)

Не плач, дзяўчына, добрая ж вайна,
Калі твой любы ўскідае ў адчаі рукі ўвысь
І конь настрашаны імчыцца сам адзін,
Не плач, дзяўчына.
Добрая вайна.

Ахрыпля, глухія барабаны палкоў,
Душы ўбогія, якія рвуцца ў бой,
Іх нарадзілі на муштру і смерць.
Не вытлумачыць славы арэол, які вакол іх,
Вялікі Бог вайны, вялікае і царства ягонае –
Палі, дзе тысячы палеглі.

Не плач, дзіцятка, добрая ж вайна,
Калі твой тата ўпаў у жоўты пясок траншэі,
З прабітымі грудзьмі, уздыхнуў і згінуў,
Не плач, дзіцятка,
Добрая вайна.

Імклівы праяністы сцяг палкоў,
Арол з чырвона-залацістым грабянцом,
Іх нарадзілі на муштру і смерць.
Ім растлумач, у чым людскасць бойні,
Ім раскажы, у чым забойства ўцеха,
І пра палі, дзе тысячы палеглі.

Матка, чыё сэрца самотным гузікам вісіць
На белым, пышным саване твайго сына,
Не плач жа,
Добрая вайна.

Што кажа акіян, ракаўка?..

(What says the sea, little shell?..)

«Што кажа акіян, ракаўка?

Што кажа акіян?

Доўга наш братка нам не адказваў,
Бярог свае весткі для караблёў,
Нягеглых караблёў, дурацкіх караблёў».

«Акіян просіць вас плакаць, о, сосны,
Ціха пець у месячным зьянні.
Ён дасылае быліну пра выклятых земля,
Пра край, дзе несупынны ліецца
Дождж з жаночых слёз
І дзе мужчыны ў шэрых строях –
Мужчыны ў шэрых строях –
Галосяць пра невядомы боль».

«Што кажа акіян, ракаўка?

Што кажа акіян?

Доўга наш братка нам не адказваў,
Бярог сваю вестку для караблёў,
Лядачых караблёў, вар'яцкіх караблёў».

«Акіян просіць вас павучаць, о, сосны,
Ціха пець у месячным ззянні,
Навучаць золату цярплівасці,
Весціць казань ласкавых рук,
Весціць братэрскую еднасць сэрцаў.
Акіян просіць вас павучаць, о, сосны».

«А дзе ўзнагарода, ракаўка?
Што кажа акіян?
Так доўга наш братка нам не адказваў,
Бярог сваю вестку для караблёў,
Лядачых караблёў, вар'яцкіх караблёў».

«Нічога не кажа акіян, о, сосны,
Нічога не кажа акіян.
Доўга ваш братка вам не адкажа
І зберажэ сваю вестку для караблёў,
О, бяссільныя сосны, о, бязглуздыя сосны».

Для дзяўчыны...

(To the maiden...)

Для дзяўчыны
Мора было блакітным лугам
Жывым ад спеваў дробнага народу
З шумавіння.

Для марака пасля крушэння
Мора было мёртваю шэраю сцяною
Неабсяжна пустыннай,
На якой, аднак, у момант гібелі
З'явіўся надпіс
Аб няўмольнай нянавісці прыроды.

«Ці стварыў ты хоць аднаго праведніка?»»

(«Have you ever made a just man?»»)

«Ці стварыў ты хоць аднаго праведніка?»»

«О, я стварыў ажно трох», – адказаў Бог.

«Але два з іх памерлі,

А трэці...

Прыслухайся!

І ты пачуеш, як наракае трэці на жорсткі лёс».

Шпарка імчаўся рыцар...

(Fast rode the knight...)

Шпарка мчаўся рыцар,
Прышпорваючы каня, палкі і потны,
Размахваючы прагным мячом.
«Я абараню даму свайго сэрца!»
Шпарка мчаўся рыцар
І кідаўся ў бой проста з сядла.
Паблісквалі, зырчэлі мужчыны, адзетыя ў сталь,
Як россыпы срэбных агнёў.
І золата годнага рыцарскага сцяга
Ўтрымалася на замкавым муры.

*****

А конь,
Задыханы, бяссільны, акрываўлены,
Забыты пад мурам замка.
Конь
Мёртвы пад мурам замка.

Ты кажаш мне, што гэта Бог?..

(You tell me this is God?..)

Ты кажаш мне, што гэта Бог?

А я кажу табе, што гэта старонка кнігі,

Запаленая свечка і асёл над імі.

Вандроўнік...
(*The wayfarer...*)

Вандроўнік,
Які шукаў дарогу да праўды,
Застыў агаломшаны:
«Хм, – сказаў ён, –
Я бачу, што ніхто не хадзіў тут
Даўно».
А потым ён заўважыў,
Што ўсе былінкі
да адной былі навостраннымі нажамі.
«Вядома, – урэшце прамармытаў ён, –
Хапае і іншых дарог».

Сонца самотны прамень на бурых мурах...

(A slant of sun on dull brown walls...)

Сонца самотны прамень на бурых мурах,
Забытая ціхамірнасць сіняга неба.
Да Бога звернуты велічны гімн,
Песня звадаў і стогнаў,
Грукат колаў, стук капытоў, перазвоны,
Вітанні і развітанні, любоўныя клічы, аплакванні,
Галас радасці, вар'яцтва, перасцярогі, адчаю,
Няясныя выкрыкі звяроў,
Напевы кветак,
Енкі ссечаных дрэў,
Бязглуздае квахтанне курэй і разумнікаў –
Бедлам невыразных галасоў, які прамаўляе да зораў:
«О, Божа, ратуй нас!»»

Жыў чалавек з драўляным языком...

(There was a man with tongue of wood...)

Жыў чалавек з драўляным языком,
Які намагаўся спяваць,
І, шчыра кажучы, гэта было надта ж убога.
Але знайшоўся адзін, які пачуў
Пошчак яго драўлянага языка
І зразумеў, што хацеў
праспяваць той чалавек.
Гэтым спявак і здаволіўся.

Уначы...

(In the night...)

Уначы

Цяжкія свінцовыя хмары ахуталі даліны
І вяршыні гор глянулі на Бога аднаго.
«Уладару, што вецер рухае пальцам,
Мы мізэрныя, простыя, пустыя горы.
Дай нам хутка пранесціся па свеце,
Каб згрудзіцца пашанотна ля Тваіх ног».

Раніцай

Галас рабочых разносіўся па ясным блакітным абсягу,
І зрабіліся бачнымі чорныя мястэчкі.
«Уладару, якому вядомае значэнне кропель дажджу,
Мы мізэрныя, простыя, пустыя горы.
Молім цябе, дай нам прамовіць, О Божа,
Дай нам праспяваць пра Тваю дабрыню сонцу».

Вечарам

Далёкія даліны расквеціліся драбнюткімі агнямі.
«Уладару,
Табе вядомая каштоўнасць і цароў, і птушак.
Ты нас зрабіў мізэрнымі, простымі, пустымі гарамі.

Ты маеш патрэбу толькі ў адвечнай цярплінасці;
Мы схіляемся перад Тваёй мудрасцю, Уладару,
мізэрныя, простыя, пустыя горы».

Уначы

Цяжкія свінцовыя хмары ахуталі даліны,
І вяршыні гор глянулі на Бога аднаго.

Чалавек заявіў сусвету...

(A man said to the universe...)

Чалавек заявіў сусвету:

«Спадару, я існую».

«Аднак, – адказаў сусвет, –

Гэты факт не абудзіў ува мне

Ніякага пачуцця абавязку».

Калі прарок, чалавек сыты і самазадаволены...
(When the prophet, a complacent fat man...)

Калі прарок, чалавек сыты і самазадаволены,
Забраўся на вяршыню гары,
Ён пракрычаў: «О, гора маім ведам!
Я хацеў убачыць добрыя белыя землі
І благія чорныя землі –
Але шэрасць перада мной».

Дрэвы ў садзе запырскала квецень...

(The trees in the garden rained flowers...)

Дрэвы ў садзе запырскала квецень.
Дзеці радасна гарэзнічалі ў ім
І збіралі кветкі
Кожны для сябе.
І вось было некалькі,
Што назбіралі вялікія ахапкі –
– Дзякуючы абставінам і ўмельству –
Пакуль толькі апошнія кветкі
Не засталіся для найслабейшых.
Тады маленькі шчуплы настаўнік
Падбег заклапочаны да бацькі і крыкнуў:
«Прашу вас, хадзіце сюды!
Гляньце, якая несправядлівасць у вашым садзе!»
Але калі бацька разабраўся,
Ён паўшчуваў настаўніка:
«А вось і не, малады мудрэц!
Усё тут справядліва.
Глядзі, хіба
Ты, што завалодалі ўсімі кветкамі,
Не мацнейшыя, смялейшыя, спрытнейшыя
За тых, у каго кветак няма?

І чаму нельга моцным –
– Прыгожым і моцным –
Чаму ім нельга валодаць кветкамі?»

Падумаўшы, настаўнік схіліўся да зямлі.
«О, Божа, – сказаў ён, –
Зоркі скаланаюцца
Ад гэтай узнёслай мудрасці».

ЗМЕСТ

3 КНИГІ «ЧОРНЫЯ ВЕРШНІКІ»

Чорныя Вершнікі прыбылі з мора.....	5
Сядзелі тры птушачкі побач.....	6
У пустэльні... ..	7
Так, у мяне тысяча языкоў.....	8
Аднойчы знайшоўся чалавек... ..	9
Бог рупліва ствараў карабель сусвету... ..	10
Я шукаў тут... ..	11
Я стаяў на ўзвышшы... ..	12
Калі б зямная куля пакацілася прэч... ..	13
У зацішным месцы.....	14
Калі хтосьці сочыць за маім мізэрным жыццём.....	15
Стаяў барвяны грукат вайны... ..	16
Многія йшлі бязладным натоўпам... ..	17
У раі... ..	18
Разгневаны бог.....	19
Неяк прыйшоў да мяне вучоны чалавек... ..	20
Аднойчы я ўбачыў, як гняўлівыя Горы.....	21
Прасторы паміж зорак... ..	22
Я бачыў чалавека, што гнаўся за небакраем.....	23
Зірні – магіла благога чалавека... ..	24
Перада мной паўстала вялікая гара... ..	25
«Праўда», – сказаў вандроўнік.....	26
Вось з краіны далёкіх сонцаў.....	27

Дапусцім, я меў бы смеласць...	28
Шматлікія рабочыя...	29
Два ці тры анёлы...	30
Дарогай я сустрэў аднаго чалавека...	31
Чалавек пабачыў у небе залаты шар...	32
Я сустрэў прарока...	33
На даляглядзе пашыхтаваліся вяршыні гор...	34
Барвовыя маланкі разарвалі хмары...	35
Любоў крочыла самотна...	36
Я ішоў па пустыні...	37
У павевах ветру чуўся шэпт...	38
Я быў у цемры...	39
Традыцыя, ты для грудных дзяцей...	40
Мноства чырвоных д'яблаў уцякала з майго сэрца...	41
«Думай, як думаю я», – сказаў чалавек...	42
Некалі жыў чалавек...	43
Я стаяў у роздумах сярод чарнаты свету...	44
Кажаш, што ты святы...	46
Чалавек прыйшоў да чужога бога...	47
«Так рабіць было няправільна», – сказаў анёл...	48
Чалавек плёўся па распаленай дарозе...	49
Чалавек баяўся сустрэць забойцу...	50
Паглядам і жэстам...	51
Мудрэц цудоўна навучаў...	52
Блукаючы па небе...	53
Дарогаю жыцця я сустракаў...	54
Некалі жылі мужчына і жанчына...	55

Быў чалавек, што жыў жыццём агністым... ..	57
Дружа, твая белая барада да самай зямлі... ..	58
Калісьці я ведаў цудоўную песню... ..	59
Калі б я скінуў прэч гэтыя дранныя адзежы... ..	60
Бог ляжаў мёртвы ў раі... ..	61
Дух імчаў... ..	62

З КНІГІ «ДОБРАЯ ВАЙНА»

Не плач, дзяўчына, добрая ж вайна... ..	63
Што кажа акіян, ракаўка?... ..	65
Для дзяўчыны... ..	67
«Ці стварыў ты хоць аднаго праведніка?»	68
Шпарка імчаўся рыцар... ..	69
Ты кажаш мне, што гэта Бог?... ..	70
Вандроўнік... ..	71
Сонца самотны прамень на бурых мурах... ..	72
Жыў чалавек з драўляным языком... ..	73
Уначы... ..	74
Чалавек заявіў сусвету... ..	76
Калі прарок, чалавек сыты і самазадаволены... ..	77
Дрэвы ў садзе запырскала квецень... ..	78

Крэйн, С.

К85 Выбраныя вершы / Стывен Крэйн; пер. з англійскай Юлі Цімафеевай. — Мінск : Выдавец Зміцер Колас, 2020. — 84 с. (Паэты планеты).

ISBN 978-985-23-0099-5.

Стывен Крэйн (1871–1900) – амерыканскі пісьменнік, найперш вядомы сваёй рэалістычнай прозай. Аднак яго алегарычная інтэлектуальная паэзія была і зместам, і формай абсалютна неардынарнаю з’явай амерыканскай літаратуры канца XIX ст. Антываенны пафас і роздумы над чалавечай прыродай, пытаннямі веры і быцця робяць яе актуальнай і цяпер.

Адрасуецца шырокаму колу чытачоў.

УДК 821.111-1

ББК 84(7США)-5